

Minister Klimatu i Środowiska

DOP-WŚ.0500.3.2026.1.ML
4192415.16983270.13786409
Warszawa, 30-01-2026

Pan
Włodzimierz Czarzasty,
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

W odpowiedzi na interpelację K10INT14643, pani Posłanki Agnieszki Marii Kłopotek w sprawie możliwości płoszenia ptaków chronionych w okresie żerowania na uprawach rolnych oraz systemu rekompensat za wyrządzone szkody, przedstawiam następujące stanowisko.

W pierwszej kolejności pragnę zauważyć, że żuraw (*Grus grus*) objęty jest w Polsce ochroną gatunkową ścisłą, na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z 2022 r. poz. 2380).

Wszystkie gatunki ptaków, występujące naturalnie na terenie Unii Europejskiej są chronione na mocy prawa wspólnotowego. Wymienione są one w Dyrektywie Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa – dalej „Dyrektywa Ptasia”, gdzie część gatunków występuje w załączniku I, dotyczącym gatunków objętych szczególną ochroną, w stosunku do których koniecznym jest wyznaczenie specjalnych obszarów ochrony ich siedlisk (w Załączniku I znalazł się również żuraw).

Gatunki, w stosunku do których została dopuszczona możliwość pozyskania łowieckiego zostały określone w Załączniku II.

Niezależnie od faktu, w którym załączniku zostały uwzględnione poszczególne gatunki, i czy w ogóle zostały one w nich uwzględnione, w stosunku do wszystkich ptaków naturalnie występujących na terenie UE, Państwa Członkowskie zobowiązane są wdrożyć system zakazów określony w art. 5 Dyrektywy Ptasiej (m.in. zakaz umyślnego płoszenia ptaków, szczególnie w okresie lęgowym i wychowu młodych, jeśli mogłoby to mieć znaczenie w odniesieniu do celów dyrektywy).

W celu transpozycji przepisów Dyrektywy Ptasiej, rozporządzeniem w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt, wprowadzony w życie został szereg zakazów obowiązujących w stosunku do gatunków objętych tą ochroną. Wśród nich znalazł się również zakaz dotyczący płoszenia i niepokojenia zwierząt. W przypadku większości gatunków ptaków, w tym również żurawia, zakaz ten został ograniczony do konkretnych okoliczności, które muszą wystąpić aby zakaz ten obowiązywał.

Zgodnie z § 6 ust. 3 ww. rozporządzenia, zabronionym jest płoszenie lub niepokojenie żurawi: (1) w miejscach noclegu; (2) w okresie lęgowym w miejscach rozrodu lub wychowu młodych; (3) w miejscach żerowania zgrupowań ptaków migrujących lub zimujących.

Mając na względzie powyższe, w razie potrzeby zastosowania środków mających na celu ograniczenie żerowania żurawi na uprawach rolnych poprzez ich płoszenie lub niepokojenie,

należy przeanalizować czy w konkretnym przypadku zachodzą powyższe okoliczności i czy koniecznym jest wcześniejsze uzyskanie zgody na odstępstwo od ww. zakazu.

W celu zapewnienia równowagi pomiędzy ochroną interesów ludzkich a środowiska, ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2026 r. poz. 13) przewiduje możliwość uzyskania odstępstwa od ww. zakazów. Aby takie odstępstwo zostało udzielone, muszą jednak wystąpić ściśle określone okoliczności.

W przypadku zakazu umyślnego płoszenia lub niepokojenia w miejscach noclegu, w okresie lęgowym w miejscach rozrodu lub wychowu młodych, lub w miejscach żerowania zgrupowań ptaków migrujących lub zimujących, w stosunku do osobników gatunków objętych ochroną ścisłą jak i częściową, zezwolenie może być wydane w przypadku: (1) braku rozwiązań alternatywnych; (2) jeżeli czynności te nie są szkodliwe dla zachowania we właściwym stanie ochrony dziko występujących populacji chronionych gatunków zwierząt (art.56 ust. 4c ustawy o ochronie przyrody).

Wzory wniosków na odstępstwa od zakazów obowiązujących w stosunku do gatunków chronionych można znaleźć na stronach regionalnych dyrekcji ochrony środowiska, również na stronie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Bydgoszczy <https://www.gov.pl/web/rdos-bydgoszcz/zezwozenie-na-odstepstwa-od-zakazow-w-stosunku-do-gatunkow-dziko-wystepujacych-zwierzat-objetych-ochrona> .

Warto podkreślić, że w przypadku wniosków składanych w tym zakresie przez osoby fizyczne wprowadzone zostało zwolnienie z opłaty skarbowej za uzyskanie zezwolenia.

Zezwolenia na realizację czynności zakazanych względem gatunków chronionych wydawane są w formie decyzji administracyjnych. Zgodnie z zasadami określonymi w ustawie z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2025 r. poz. 1691), załatwienie sprawy wymagającej postępowania wyjaśniającego powinno nastąpić nie później niż w ciągu miesiąca.

Do Ministerstwa Klimatu i Środowiska jak również do Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska nie wpływały dotychczas sygnały dotyczące problemu wydawania decyzji odmownych na realizację czynności płoszenia lub niepokojenia żurawi, w związku z koniecznością zabezpieczenia upraw rolnych przed wystąpieniem szkód z powodu żerowania ptactwa. Tym niemniej informuję, że zgodnie z zasadami określonymi w ustawie Kodeks postępowania administracyjnego, od decyzji wydanej w pierwszej instancji przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska przysługuje odwołanie do organu wyższego stopnia jakim jest Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska.

Prawidłowość wydawanych decyzji administracyjnych kontrolować mogą także sądy administracyjne.

Odnosząc się do pytania dotyczącego wprowadzenia zmian w obecnie obowiązującej procedurze uzyskiwania zezwoleń na odstępstwa od zakazów względem gatunków chronionych informuję, że Ministerstwo Klimatu i Środowiska nie dostrzega takiej potrzeby. Mając na względzie powyżej opisane, obowiązujące obecnie procedury, uzyskiwanie tego typu zezwoleń nie są skomplikowanym procesem, a jego konieczność wynika również z przepisów Unii Europejskiej. Należy zauważyć, że charakterystyka pojawiających się szkód od żurawi oraz dynamika występowania tego gatunku są powtarzalne. Z informacji

będących w posiadaniu Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, jak i z informacji ogólnodostępnych wynika, że żurawie dokonują szkód przede wszystkim w zasiewach kukurydzy. Najczęściej występującymi szkodami są wydziobane z ziemi ziarna zasiewowe kukurydzy oraz wyrwane siewki kukurydzy na wczesnym etapie ich wzrostu. Zależnie od regionu oraz warunków atmosferycznych w danym roku szkody te występują przede wszystkim w kwietniu i maju, kiedy to prowadzony jest siew kukurydzy i jest ona we wczesnej fazie rozwojowej.

Możliwym jest zatem wystąpienie z odpowiednim wnioskiem do właściwej terytorialnie regionalnej dyrekcji ochrony środowiska o udzielenie zezwolenia na płoszenie lub niepokojenie gatunków chronionych z odpowiednim wyprzedzeniem.

Ponadto, możliwe jest złożenie wniosku o uzyskanie zezwolenia obowiązującego w terminie kilkuletnim (np. 3 lata).

Żurawie, podobnie jak inne gatunki ptaków, można próbować przepłoszyć sygnałami dźwiękowymi. Na rynku dostępna jest obecnie szeroka gama urządzeń odstrasżających zwierzęta, w tym również ptaki. Jedną z najczęściej stosowanych metod dźwiękowych do odstrasżania żurawi na uprawach kukurydzy są armatki gazowe. Metoda ta może charakteryzować się wysoką skutecznością, niemniej stosowanie jakichkolwiek metod akustycznych wiąże się z ryzykiem, że – w szczególności, kiedy są one używane nieumiejętnie lub nadużywane, np. stosowane zbyt często, przez dłuższy okres i bez nadzoru człowieka – ptaki przyzwyczajają się do dźwięków, które miały je odstraszać i zaczną te dźwięki ignorować.

Warto dodać, że poza ww. aktywnymi metodami płoszenia ptaków, istnieją także metody pasywne (klekoczące na wietrze metalowe puszki, migoczące paski folii, „strachy na wróble”, itp.). W zakresie płoszenia biernego w obrębie uprawy rolnej można zamontować przedmioty, które mogłyby błyszczeć, poruszać się czy wydawać dźwięki wprowadzane w ruch przez wiatr i w ten sposób odstraszać ptaki, np. płyty CD, taśmy holograficzne, itp.

Zwracam uwagę, że tego typu sposoby płoszenia nie wymagają uzyskania zezwolenia z zakresu ochrony gatunkowej.

Ponadto, należy wskazać, że istnieje cały szereg metod proaktywnych, które mogą być stosowane w celu ograniczenia szkód w uprawach kukurydzy wyrządzanych przez żurawie.

W tym miejscu należy wymienić przede wszystkim:

- siew kukurydzy pod włókniną (jest to metoda wymagająca znacznych nakładów finansowych, jednak mogąca cechować się wysoką skutecznością);
- stosowanie zapraw nasiennych zawierających substancje smakowe, które sprawiają, że smak ziarna staje się nieatrakcyjny dla ptaków;
- modyfikacja terminów zabiegów agrotechnicznych (opóźnienie terminu siewu w oparciu o uwarunkowania lokalne) lub zmiana metodyki prac (wysiew nasion na większej głębokości co utrudnia ptakom żerowanie na ziarnie zasiewowym).

Podsumowując, istnieje wiele możliwości zapobiegania szkodom wyrządzanym w uprawach rolnych przez żurawie oraz inne gatunki ptaków. Wiele z tych metod nie wymaga żadnych zgód organów ochrony przyrody.

Resort środowiska nie prowadzi analiz na temat strat ponoszonych przez rolników w związku z żerowaniem ptaków chronionych oraz wpływu obecnych regulacji na sytuację ekonomiczną gospodarstw rolnych.

Odnosząc się do zapytania dotyczącego wprowadzenia systemu rekompensat lub odszkodowań, pragnę zauważyć, że obecnie rozpatrywany jest są projekt poselski w przedmiotowym zakresie (druk nr 1387 – Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw).

W ocenie resortu środowiska racjonalnym rozwiązaniem wydaje się być opracowanie rozwiązań prawnych umożliwiających wypłatę ustalonych rekompensat na ogólnych zasadach. W przypadku bowiem odszkodowań proces ten wydaje się być znacznie bardziej skomplikowany, a do tego będzie wymagał wcześniejszego opracowania rzetelnych metodyk szacowania szkód, co w przypadku ptaków, wydaje się być bardzo trudne.

Zgodnie z art. 126 ust. 2 ustawy o ochronie przyrody, odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez zwierzęta (żubra, wilka, rysia, niedźwiedzia, bobra) nie obejmuje utraconych korzyści, a ogranicza się jedynie do szkody rzeczywistej, którą należy udowodnić.

Bez prowadzenia stałych obserwacji ptaków trudno byłoby ustalić, jaki gatunek spowodował wystąpienie szkody (np. poprzez wydziobanie ziarna). Na polach uprawnych żeruje szereg gatunków ptaków, w tym gatunki nie powodujące szkód w plonach (np. żywiące się pędrakami, owadami). Jeszcze inne gatunki zatrzymują się na odpoczynek, dodatkowo utrudniając identyfikację gatunku przebywającego na terenie, na którym wystąpiła szkoda.

Kolejną trudnością jest możliwość spowodowania szkody przez inne gatunki zwierząt, np. zatrzymujące się na polach wyłącznie na odpoczynek, a następnie przypisanie ich np. żurawiom, w momencie pojawienia się tego gatunku na polu. W takiej sytuacji niezwykle trudno byłoby udowodnić, iż szkoda nie została spowodowana przez dany gatunek zwierzęcia, skoro w danym momencie na terenie przebywa akurat stado ptaków tego gatunku. Ponadto, szkody mogą powstawać w bardzo krótkim czasie, np. w przeciągu jednego dnia. Po tym czasie ptaki odlatują, gdyż wyczerpują bazę żerową lub kontynuują migrację i ich stwierdzenie. Trudnym zadaniem byłoby również ustalenie, w jakim stopniu szkody zostały spowodowane przez gatunki chronione, a w jakim innymi czynnikami.

Specyfika szkód powodowanych przez żerowanie ptaków jest inna niż szkód od gatunków wymienionych w art. 126 ustawy o ochronie przyrody. Szkody spowodowane przez bobra (np. ścięte drzewa, teren zalany w wyniku spiętrzenia wód przez tamę), wilka czy rysia (np. zagryzione zwierzęta gospodarskie) są stosunkowo trwałe, a ich skutki i zakres można ocenić nawet po upływie kilku, kilkunastu dni. W przypadku szkód wyrządzonych przez ptaki na polach uprawnych nawet naturalna zmiana warunków atmosferycznych (w szczególności wystąpienie opadów) może istotnie utrudnić, a nawet uniemożliwić, jakąkolwiek ocenę.

W chwili obecnej drogą do uzyskania ewentualnego odszkodowania za szkody powstałe w wyniku działalności ptaków może być powództwo cywilne.

Warto jednocześnie wskazać, że zgodnie z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego z 28 września 2015 r. sygn. akt K 20/14, „wprowadzenie ochrony gatunkowej zwierząt mieści się w konstytucyjnej przesłance ochrony środowiska, której przestrzeganie jest obowiązkiem nie tylko władz publicznych, ale również wszystkich obywateli. Co istotne, określone prawa i wolności mogą być ograniczane, zgodnie z zasadą proporcjonalności m.in. z uwagi na konieczność ochrony środowiska.”

Ponadto, w orzeczeniu z 21 lipca 2014 r. sygn. akt K 36/13 Trybunał Konstytucyjny opowiedział się przeciwko całkowitej automatyzacji refundacji szkód, zwracając uwagę, że działania odszkodowawcze Skarbu Państwa winny być powiązane z oceną działań prewencyjnych podejmowanych przez właścicieli i posiadaczy mienia, w którym zaistniała szkoda. Trybunał Konstytucyjny wskazał również, że działania zapobiegawcze „pozwalają (...) z jednej strony na ochronę zagrożonych gatunków, które mogą swobodnie występować w formie dziko żyjącej, z drugiej zaś zapobiegają powstawaniu szkód w gospodarce człowieka lub je minimalizują. W połączeniu z istniejącymi zasadami odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez określone gatunki zwierząt chronionych jest to rozwiązanie realizujące standardy konstytucyjne”.

Z wyrazami szacunku

Z up. Ministra

Mikołaj Dorożala
Podsekretarz Stanu
Ministerstwo Klimatu i Środowiska
/ – podpisany cyfrowo/

Do wiadomości:

Departament Spraw Parlamentarnych, KPRM